

אורנה פורת ביוהנה הקדושה
בדרך הקשה, וחילה עד המסרה

החלה בתכנית הלמודים בת השנתיים. בערך באותו זמן, בתל-אביב, שוחחה חנה מירון עם במאי אהל פרידריך לובה. היא כבדה הסכינה עם גורלה, החליטה סופית שתהיה שחקנית. שאלה חנה את לובה: "כדי להיות שחקנית, האם עליה לסיים את בית הספר, או להתחיל מיד לשחק?"

השינוי בדעתה בא לאחר שבצעה בחוג הדרמטי בבית פרה, הגמנסיה בייחודה, את התפקיד המרכזי באנסיונה, הסרגיה היחידה העתיקה מאת סופוקלס. לובה הסכים לה כי שום תעודה משום בית ספר בעולם טרם הועילה לשום שחקן. התשובה שכנעה את הנערה והיא בקשה מקום בו תוכל ללמוד ברצינות את אמנות התיאטרון. המקום נמצא: הסטודיה של הבימה, בהנהלתו של צבי פרידלנד.

כדי להבין את מצבו של צעיר השואף לתיאטרון באותם הימים, מן הראוי לזכור את הלך הרוחות ששרר אז בשני דתיאטרונים בארץ, הבימה ואהל. השחקנים הזקנים, שהיו לפני 12 שנה קצת פחות זקנים אבל לא בהרבה יותר צעיר, רימ, חשו, עקב קוצר-ראות מיוחד במינו, שהם יעמדו לעד במגורם האולימפוס. שום כוח בעולם לא היה מסוגל, לדעתם, לדחוק את רגליהם. הצעירים ילידי וחניכי הארץ, שבבטנם לא היה רוס' ושאת חינוכם לא קיבלו במוסדקה, נחשבו בעיני וחילקי הסטודיה של ואחטנוב* לברברים שבשום פנים אסור לתת להם לעלות על הבמה.

כיון שכל האנשים אשר מסביב לתיאטרון, בעיקר המ' בקרים התיאטרוניים, היו גם כן בני העליה השלישית והרבי' עית, כמו השחקנים עצמם, לא היה כל לחץ ציבורי מאורגן על התיאטרוניים בקשר לעירוי דם חדש.

יוצא מן הכלל היה במאי הבימה צבי פרידלנד. הוא היה האחד והיחיד שהבין כי בלי דור חדש לא יהיה המשך למסורת הבימה. על כן החליט, על דעת עצמו, להקים סטודיה לצעירים. מאוחר יותר הסכימה הנהלת הבימה להכיר בסטודיה, קברה בו כשרונות צעירים רבים משך שנים, אחר הפיקה משם ניצבים למחזות המוניים. רק במאוחר מאד — אולי במאוחר מדי — נתנה לחניכיה תפקידים של ממש.

שחקנית או אדם? ברור שעבודה באולפן ללא תוצאות ממשיות בצורת הופעות על במה, לא היה למרות התועלת העיונית, שהפיקה מהם, לפי רוחה של חנה. פרט לזה רמזה לה הרפתקאה גדולה באותו זמן, 1943, גיוס נשים לצבא הבריטי, בהמצאת המוסדות הישביים.

* ליד התיאטרון האמנותי במוסדקה, בו למד הגרעין הראשון של הבימה.

סום יתר (לא תמיד בשל יכולת משחקית אמיתית), נעשו לחביבי הקהל.

השחקן: עזה נירדף. בתיאטרון הקאמרי הישראלי היתה חביבת הקהל, לכל הדעות, חנה מירון. היא משכה את ההמונים אל התיאטרון. והתיאטרון ידע זאת, הפקיד בידה את מיטב התפקידים. כך היה הדבר עד הצגת הבכורה של זאן ד'ארק. מאותו יום ידע הקהל כי השחקנית הראשית בקאמרי היא אורנה פורת.

כמובן שזכות זו שנפלה לידיה של אורנה פורת היא לא פחות ומנית מאשר הזכות שהיתה עד עתה בידיה של חנה מירון. מהר, הודות לתפקיד חשוב, עלולה העטרת לשוב לראשה של המלכה הקודמת, או אולי תבוא שחקנית שלי שית, תאפיל בוורד הדש על השתים גם יחד.

המגוון שבמצב זה הוא כי אינו תלוי כלל ביכולת המוחלטת של השחקנית, אלא באור המיוחד שבו רואה אותה הקהל — שאינו מצטיין, בדרך כלל, בתבונה מיוחדת או בחוש הבחנה אמנותי — ברגע נתון. הארייה באופירה אומרת כי, "האשה נוטה לשנות את כוון דעתה כמו שנוצה מטלטלת ברוח". גם מצב רוחו של הקהל נוטה לשינויים תרופים: השחקן הוא העלה הנידף.

הסתכלות אויביקטיבית בשתי השחקניות תראה כי הן נושלימות זו את זו מבחינה אישית ואמנותית. נוגדות רק בזה שכינס אותה שרירה במצב רוח מרוסם, השניה מתהלכת כמו אבלה.

דנה מירון היא שחקנית שלא היתה צריכה לספס על הבמה בדרך הקשה. אורנה פורת נאלצה לעבוד קשה כדי לזכות בהופעה בתיאטרון. הראשונה היא כמעט שחקנית בעל כורחה, היא החלה לשחק עוד בטרם ידעה בדיוק מה היא עושה; אורנה באה אל התיאטרון מתוך הכרה ברורה שזר יעודה בהיה.

חנה מירון החלה להופיע על הבמה לפני 24 שנה, בהי' תה בת ארבע. אמה, אשה בעלת מרץ, דעה תקיפה ונסיית אמנותיות, הביאה את ילדתה למנהלו של תיאטרון ילדים בברלין מולדתה. תפקידה הראשון על הבמה היה במחזה אצטוני. פרטים אחרים על אותה תקופה לא נשתמרו בזכר רונה של חנה, אולם היא זוכרת כיצד, בתקופה מאוחרת יותר, הופיעה במחזות של שקספיר והאופטמן, שחקה בתיאטרון של מקס ריינארדט. אותו זמן קבלה את השכלתה הראשונה בבית ספר מיוחד ופרטי שהקים הברון גולדשמידט רוטשילד בביתו. שם בקרה חנה מאירצ'יק, שמה לפני ששני תה אותו, בדברתם של ילדי פלא אחרים.

עוד בהיותה תלמידה עשתה חנה הקטנה חיל על הבמה, ברדיו, בקולנוע. אבל הקאריירה שלה, כמו של שחקנים יהודים אחרים בגמניה, נסתיימה עם עלותו של היטלר לשליטון. משטר החדש אילץ את אביה מהנדס חשמלאי, לבקש עבודה בארץ אחרת. הוא בחר בארץ ישראל.

איפור או גלימה? עם עלייתה של חנה לארץ חל מפנה מכריע בהלך רוחה. האוירה החפשיית של תל-אביב השפיעה עליה והיא החליטה שאיננה רוצה כלל להמשיך לשחק. נוח היה לה יותר לשחק עם ילדי הרחוב, דבר רגיל בתל-אביב, אבל שלא זכתה בו בברלין.

בהיותה בגיל בו החליטה חנה לעזוב את הבמה, נתבלשה בלב אורנה, החלטה הפוכה.

היא היתה בת למשפחה גרמנית נוצרית. בילדותה, בקלן, עיר מולדתה, הרבתה לקרוא ספרים, בעיקר מחזות. כאשר השמיעה בקול רם קטעים דרמטיים, ביניהם מתוך העלונה מאוריליאן, מחזהו של פרידריך שילר אודות זאן ד'ארק, היתה דעתם של הוריה שונה בתכלית מדעת הורי חנה מירון. האנשים הנוצרי-בורגנים המוצקים התנגדו בכל תוקף לקאריירה במחזית, דרשו מאורנה להתמיד בלמודים הכלליים שלה.

אמה של חנה מירון קורצה מחומר אחר לחלוטין. היא לא הסכימה לעזמתה של בתה ששאפה להיות ילדה ככל הילדים. מיד עם בואה לארץ ארגנה לבתה הופעות, הצגה אותה בפני במאים מקומיים. חנה השתתפה, כמעט בעל כורחה, כילדה, במחזות באהל, הקומדיה הארץ ישראלית. תיאטרון רמפה*, במשך כל אותו זמן חלמה להיות עורכת דין, בהשפעת פרט צרפתי שראתה אותו זמן, מעילה באמוג ואשר בו הופיעה דניאלה דארייה בגלימה שחורה.

סטודיה במחזרת. אורנה פורת עמדה בכל תוקף על דעתה להיות שחקנית, וכאשר סיימה את למודיה, בשנת 1940, בעיצומה של המלחמה, נתקבלה לבית-ספר דרמטי, השלישיים.

* שני האחרונים: תיאטרונים שפעלו בתל-אביב בשנות השלושים.

חנה מירון בגבר לא יבין זאת
בדרך הקלה, פפיצה אחת למעלה

טובות השתיים מן האחת

הצגת הבכורה היתה מוצלחה ביותר. בסופה עמדה במרכז הבמה, שחקנית צעירה, החזתה קידות לקהל שנשא לכבודה תשואות רמות. אותו ערב היה הקהל טוב מאד כלפי אורנה פורת. הוא ראה אותה זה עתה מגלמת את אחד התפקידים המפורסמים ביותר בדרמה העולמית: זאן ד'ארק במחזהו של ברנרד שו זאן אקדושה.

אולם כל מהיאת כף לכבודה של אורנה פורת היתה כמו סטירה על פניה של שחקנית אחרת. כל זר פרחים שהונח לרגליה — אלומת קוצים לשניה. שם השחקנית המתענה על צלב הפרסומת של אורנה פורת: חברת התיאטרון הקאמרי, חנה מירון. שתי השחקניות, כל אחת בעלת חלק תיאטרוני, ממלאות עתה תפקידים קוטביים בכוחה המתרחש מאחורי הקלעים. בטרבניה קטנה הנמשכת זה 3000 שנה, מאז היות תיאטרון בעולם. זו היא מלחמה בין שני פרפרים על הזכות לשבת רגע קט בעל קרן הווהר שלאורה תראנה כנפי האחד יפות מכנפי השני.

כוכב ערובה להצלחה. אמנותו של השחקן היא מטבעה, ארעית, הסופר, הצייר, הפסל, הקומפוזיטור — כל אלה משאירים מאחוריהם את יצירותיהם. אמנותו של השחקן קן אובדת עם רדת המסך. לאחר מותו לא נותרים ממנו אלא הזכרונות. מעטים הם השחקנים ששמותיהם נכנסו להיס' טוריה, ואלה שנכנסו לתוכה — גם עליהם ידוע מעט מאד מנקודת מבט אמנותית-משחקית. נחמה העיקרית של השחקן היא איפוא, הזכיה בפרסום מדי, הנצח איננו בטווח השנתי.

מצד שני, השחקן הוא הזוכה, בכל תיאטרון, לפרסומת הגדולה ביותר. המחבר, הבמאי, הצייר החשמלאי — מס' תחרים מאחורי הקלעים. השחקנים הם המופיעים באורות הבמה, הם הזוכים לתשואות.

לגבי הקהל קובע השחקן הרבה, כמעט הכל. בארצות בהן נהוגה שיטת הכוכבים בתיאטרון מופיע שמו של המבצע מעל לשם המחזה, לרוב גם באותיות הרבה יותר גדולות. כוכב בעל שם הריהו ערובה נאמנה להצלחה.

בארץ נהוגה שיטה אחרת: שיטת הלהקה. אין מפרסמים במודעות את שמות השחקנים, אולם אחדים מהם זכו לפר*

אף על פי שמשחקם של כמה משחקני העבר הגדולים, כמו שרה ברנאר, אלינורה דוזה, נשאו שמור בסרט. תגובת הקהל למראה סרטים אלה עתה היא, לרוב, צחוק רם. במש' חק, כמו בלבוש, האופנות משתנות, האתמול נראה מגוחך ביותר.

רומה

